

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-40-29>

УДК 341.24(477)

ГРІЧАНІЧЕНКО В. О.

аспірант юридичного факультету

E-mail: vhrichanichenko96@icloud.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3829-7321>

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків, 61022, майдан Свободи 4

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

АНОТАЦІЯ. У статті досліджуються актуальні проблеми функціонування міжнародно-правових механізмів безпекового співробітництва в умовах глобальних викликів сьогодення, зокрема через призму триваючої повномасштабної збройної агресії проти України. Наголошено на ключові виклики сучасної системи міжнародної безпеки, що втілюються у зловживанні правом вето постійними членами Ради безпеки ООН, вибірковість дотримання положень міжнародного права, відсутність ефективних механізмів врегулювання військових конфліктів та притягнення винних осіб до відповідальності, що призвело до кризового стану сучасної інституційної спроможності міжнародних суб'єктів забезпечення безпеки і миру. Встановлено наявність функціональних обмежень Ради Безпеки ООН, що пов'язано із структурними недоліками механізму ухвалення рішень, у тому числі й переважання інтересів окремих держав над ключовими засадами глобальної безпеки та міжнародного миру.

Акцентовано увагу на неспроможності сучасної системи безпекового співробітництва у повній мірі гарантувати мир і стабільність у світі, що пов'язано із неспроможністю до ефективного використання політичних, правових та військово-технічних інструментів. Зазначено, що приклад повномасштабної агресії проти України лише підкреслив критичну неспроможність міжнародної спільноти до реагування на загрози для миру і безпеки, особливо у випадках, коли військовий напад здійснено країною, яка прийняла на себе зобов'язання захищати такий мир. Встановлено, що має місце надмірна політична заангажованість у процесі ухвалення рішень у рамках міжнародних організацій, що перешкоджає формуванню ефективних механізмів протидії порушенню норм міжнародного права.

Зазначено, що фактично відсутні реальні механізми примусового виконання рішень міжнародних судових інституцій, оскільки навіть рішення Міжнародного суду ООН та Європейського суду з прав людини мають виключно формальний характер, особливо коли відсутня політична воля для їх виконання. Встановлено, що в умовах сучасної безпекової ситуації існує потреба у комплексному перегляді підходів до забезпечення миру і безпеки, у тому числі й у контексті скасування чи реального обмеження права вето росії в умовах збройної агресії та масового порушення прав людини.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: міжнародна безпека, міжнародне право, міжнародно-правові механізми безпекового співробітництва, глобальні загрози, міжнародна система колективної безпеки, Рада Безпеки ООН, реформування міжнародної системи безпеки і миру.

Як цитувати: Грічаніченко В. О., Міжнародно-правові механізми безпеки в умовах сучасних глобальних викликів. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Право». 2025. Вип. 40. С. 260-267. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-40-29>

In cites: V. O. Grichanichenko (2025). International legal security mechanisms in the context of contemporary global challenges. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series "Law"*, (40), P. 260-267. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-40-29> (in Ukrainian)

Актуальність теми. В умовах сьогодення проблематика забезпечення безпеки на міжнародному рівні набуває особливої значимості, що зумовлено зростанням кількості воєнних конфліктів, кібератак, терористичних загроз, порушення основоположних прав людини, нестабільністю військово-політичної ситуації в окремих регіонах, а також поширенням загроз використання зброї масового знищення. Враховуючи сучасні тенденції глобалізації жодна країна не спроможна самостійно

гарантувати навіть власним громадянам повну безпеку, у зв'язку із чим ключову роль у підтримці міжнародного миру та стабільності відіграють міжнародно-правові механізми безпекової співпраці.

При цьому, не зважаючи на формальний розвиток таких міжнародних правових механізмів, спостерігається низка недоліків у їх функціонуванні, що призводить до унеможливлення ефективного реагування на виклики сьогодення.

Сьогодні питання забезпечення ефективності функціонування міжнародно-правових механізмів співпраці у безпековій сфері набуває особливої актуальності, що зумовлено триваючою збройною агресією з боку росії. Події останніх років достатньо яскраво підтвердили обмеженість та недосконалість існуючих інструментів забезпечення миру на міжнародному рівні, а також неспроможність ключових міжнародних інституцій щодо ефективного реагування на допущення проявів неспровокованої військової агресії проти інших держав. Саме досвід України став своєрідним тестом на життєдіяльність усієї системи глобальної безпеки, проявивши її ключові слабкості: неефективність механізму колективної безпеки та вибірковість застосування міжнародно-правових норм. Саме це й обґрунтовує актуальність проведення аналізу недоліків у функціонуванні існуючих міжнародно-правових механізмів безпекового співробітництва не лише з теоретичної точки зору, але й у практичній площині, що сприяє захисту національних інтересів України та забезпечення світової безпеки.

Аналіз останніх досліджень. Окремі аспекти та проблематика функціонування існуючих механізмів безпекового співробітництва виступали предметом дослідження великої кількості вітчизняних науковців та дослідників. Так, у працях О. Гладенко [18], В. Гнатківа [19], У. Ільницької [20], А. Каляєва [21] акцентовано увагу на удосконаленні міжнародної безпеки у контексті російської агресії проти України. У свою чергу, дослідження С. Горювенка [24], Р. Демчишака [25], Л. Дужич [3], М. Іванчика [26], І. Семенець-Орлової [23], О. Цебенко [22], та інших присвячені окремим теоретичним і практичним аспектам функціонування міжнародних інституцій у напрямку забезпечення миру і безпеки на світовому рівні. Не зважаючи на велику кількість досліджень даного питання, до цього часу в науковій літературі не представлено єдиного ґрунтовного дослідження проблематики та недоліків у функціонуванні існуючих міжнародно-правових механізмів безпекового співробітництва, що й обумовлює представлену публікацію.

Мета дослідження. Метою даного дослідження виступає проведення аналізу недоліків у функціонуванні існуючих міжнародно-правових механізмів безпекового співробітництва.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення безпеки на міжнародному рівні виступає

в якості ключової проблеми в умовах сьогодення, оскільки сучасні засоби озброєння не здатні гарантувати безпеку окремих держав виключно військово-технічними засобами. У цьому зв'язку стало зрозумілим, що безпека держав може забезпечуватися не лише військовими, але й політичними та міжнародно-правовими засобами. Це дозволило сформулювати розуміння того, що безпека будь-якої держави безпосередньо залежить від загального зміцнення миру на міжнародному рівні, особливо роль у якому відіграють саме міжнародно-правові механізми безпекового співробітництва [10, с. 278].

У цілому під категорією «міжнародно-правові механізми забезпечення міжнародної безпеки» варто розуміти сукупність нормативно-правових та інших методів і способів, що розроблені у відповідності до ключових принципів міжнародного права та спрямовані на недопущення агресивної війни і забезпечення миру, а у випадку потреби – застосування державами колективних заходів проти військових ситуацій та актів агресії, які несуть реальну небезпеку для миру і безпеки народів [3, с. 114]. Ефективне забезпечення міжнародної безпеки напряму залежить від основоположних засад формування нового світового порядку, зокрема за допомогою правових механізмів безпекового співробітництва (нормативних, організаційних та матеріальних).

На сьогоднішній день для системи міжнародно-правових механізмів безпеки притаманна глибока фрагментарність. Обсяг правових інструментів та реальні можливості регіональних і міжнародних організацій не узгоджені між собою, внаслідок чого спостерігається дублювання функцій, виникнення конфліктів у даній сфері або, навпаки, міжнародно-правовий вакуум у випадку кризових ситуацій. До цього часу на міжнародному рівні відсутній єдиний наддержавний орган, здатний реально примусити дотримуватися норм права, у зв'язку із чим протидія та відсіч військової агресії здійснюється шляхом звернення держав до систем індивідуальної чи колективної самооборони, а також застосування колективних санкцій на підставі рішень Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) [10, с. 282].

Одним із найбільш яскравих прикладів фрагментарності виступає реакція міжнародної спільноти на військові конфлікти у світі: Рада Безпеки ООН неспроможна повноцінно реагувати та забезпечити припинення агресії проти незалежних держав, ключовою функцією Ор-

ганізації з безпеки і співробітництва в Європі (далі – ОБСЄ) переважно залишається спостереження, а до сфери відання інших організацій взагалі не віднесено реалізацію безпекової політики. З цього випливає, що має місце наявність структурної проблеми у взаємодії та відсутність чітко розроблених механізмів координації між різноманітними міжнародними організаціями, які лише теоретично здатні забезпечити безпеку і мир на глобальному рівні.

У контексті зазначеного питання варто звернути увагу на діяльність Ради Безпеки ООН, у межах якої здійснюється співпраця між державами-членами щодо забезпечення миру і безпеки у світі. Саме на неї, згідно статті 39 Статуту ООН, покладено функції щодо визначення наявності або відсутності потенційних або реальних загроз для світового правопорядку, вчинення актів військової агресії, а також генерування рекомендацій світовим державам з приводу вжиття заходів, спрямованих на підтримку міжнародного миру і безпеки. До того ж, рішення Ради Безпеки ООН є обов'язковими для виконання, здійснюючи вагомий вплив на політичну ситуацію на міжнародному рівні, що потребує реформування забезпечення функціонування вказаної міжнародної інституції на справедливій та легітимній основі.

Одним із інструментів забезпечення ефективного функціонування Ради Безпеки ООН визнається право вето. Наявність права вето надає можливість постійним членам Ради Безпеки ООН використовувати інструменти стримувань і противаг. Реалії сьогодення, а саме повномасштабне вторгнення росії в Україну, фактично проявило кризу системи міжнародного миру і безпеки, що підтверджується неефективністю виконання покладених на Раду Безпеки ООН повноважень. Це пов'язано із тим, що статус постійних членів Радбезу ООН використовується ними з метою лобювання власних інтересів; право вето в умовах сьогодення нівелює дієвість міжнародно-правових механізмів безпекового співробітництва, що призводить до порушення ключових принципів, визначених положеннями Статуту ООН [5, с. 179].

У контексті аналізу недоліків у функціонуванні існуючих міжнародно-правових механізмів безпекового співробітництва варто зауважити, що Рада Безпеки ООН неодноразово використовувала інструменти деескалації світових криз. У той же час, до цього стороною конфлікту не виступала держава, яка має статус постійного члена Радбезу ООН. Потрібно звернути увагу на те, що ключовим елементом

у загальній філософії створення Ради Безпеки ООН є визначення «глобальних поліцейських», які докладають зусиль для забезпечення світового правопорядку, безпеки і врегулювання криз на світовому рівні. У той же час, в умовах російської агресії проти України спостерігається порушення основоположного алгоритму, визначеного при створенні колективного органу міжнародної безпеки. У цьому випадку росія, яка має статус постійного члена Ради Безпеки ООН і наділена правом вето, є безпосереднім учасником та агресором, що фактично блокує будь-які рішення та дії зазначеної структури. До того ж, безпрецедентною практикою є те, що саме постійним членом Ради Безпеки ООН розпочато наймасштабнішу військову агресію проти незалежної держави на території Європи після Другої світової війни [1, с. 29].

Порушення та численні маніпуляції у процесі трактування правил, що виступають в якості основи Статусу ООН, з боку держав-гарантів глобальної безпеки та миру після завершення Другої світової війни, призвели до неможливості забезпечення світової безпекової рівноваги. В умовах сьогодення світова спільнота стикається із безпрецедентними фактами безкарного порушення архітектури світової безпеки – повномасштабною військовою агресією постійного члена Ради Безпеки ООН проти іншої незалежної держави. Зазначений факт є своєрідним переломним моментом, який має бути покладено в основу трансформації більшості аспектів міжнародних відносин та формування нового світопорядку.

Варто звернути увагу на те, що у 1991 році росії було надано статус постійного члена у Раді Безпеки ООН як правонаступнику Радянського союзу, проте не було ухвалено відповідного рішення Генеральної асамблеї ООН з даного питання. 21 грудня 1991 року Рада СНД ухвалила рішення про набуття членства в ООН та інших міжнародних організаціях. 23 грудня росія направила лист на ім'я тогочасного Генерального секретаря ООН Хав'єра Переса де Куельяра, в якому йшла мова про те, що вона отримує статус правонаступника Радянського союзу, а, отже, й постійного члена Ради Безпеки ООН. Проте, зазначене у листі питання не було винесено на обговорення Генеральної асамблеї ООН, а просто прийнято рішення про задоволення вимоги Росії [6].

Таким чином, діючий на сьогоднішній день статус країни-агресора як постійного члена Ради Безпеки ООН ґрунтується на мовчазній згоді цієї міжнародної організації. При наданні Росії статусу правонаступника Радян-

ського союзу не було дотримано обов'язкових процедур – прийняття постанови Генеральної асамблеї ООН за рекомендацією Радбезу. В якості прикладу можливо згадати досвід Чехії та Словаччини після розпаду Чехословаччини, які пройшли повноцінну процедуру прийняття новостворених держав до ООН [9]. До того ж, Статут ООН не підписаний та не ратифікований Росією [12].

Лише Міжнародний суд ООН здатний вирішити наявні суперечності, зокрема шляхом надання аргументованих висновків з даного питання, для чого лише потрібно направити відповідний запит у відповідності до ч. 1 ст. 96 Статуту ООН з приводу правомірності правонаступництва росії у Раді Безпеки ООН. Отже, сьогодні є необхідним перегляд законності підстав перебування країни-агресора у складі Ради Безпеки ООН в цілому, а також можливості використання нею права вето. Це актуальне питання має бути вирішене шляхом звернення до Міжнародного суду ООН, як відповідного юридичного інструмента [5, с. 180].

З цього випливає ще один недолік функціонування існуючих міжнародно-правових механізмів безпекового співробітництва – політизованість прийняття рішень, оскільки власні інтереси держав переважають над нормами міжнародного права навіть у випадках, коли країнами вчиняється військова агресія проти інших незалежних держав, а також найтяжчі міжнародні злочини. Достатньо яскраво це проявляється саме у діяльності Ради Безпеки ООН, де постійні члени використовують право вето для задоволення власних політичних амбіцій, внаслідок чого безпекові виклики і загрози не отримують належного реагування. Зокрема, співавторами резолюції щодо засудження порушення ключових принципів міжнародного права та положень Статуту ООН після повномасштабного вторгнення проти України виступила 81 держава із 193 країн-учасниць. У той же час, Росія наклала вето під час голосування на проект розробленої резолюції. Лише 06 травня 2022 року Радою Безпеки ООН вперше було ухвалено спільну заяву після початку повномасштабного вторгнення проти України. У зазначеній заяві було акцентовано увагу на безумовній підтримці зусиль Генсека ООН у напрямку пошуку мирних способів вирішення війни в Україні. До того ж, висловлено глибоке занепокоєння щодо необхідності забезпечення безпеки та миру в Україні, а також необхідності вирішення міжнародних суперечок виключно мирним шляхом, що визначено положеннями Статуту ООН [16]. Проте, зазначений документ має виключно

формальний характер, в якому лише зафіксовано факт військового вторгнення, проте не передбачено жодних механізмів вирішення конфлікту, які має запроваджувати Рада Безпеки ООН, визначених Статутом ООН.

Політизованість застосування норм міжнародного права призводить до зловживання з боку окремих держав. Потужними державами використовуються міжнародно-правові механізми безпекової співпраці переважно у випадках, коли це відповідає їх політичним амбіціям, ігноруючи норми, що суперечать їх зовнішньополітичній програмі. Внаслідок поширеності подібної практики поширюється правовий нігілізм у межах міжнародних організацій, знижується ефективність міжнародних договорів та настає нормотворча деградація. Наприклад, у 2003 році США було проведено односторонню військову інтервенцію в Іраку, обґрунтовуючи це необхідністю знищення зброї масового ураження, зупинення біологічних, хімічних та ядерних програм, існуванням загрози для безпеки США, без отримання на це відповідної санкції Ради Безпеки ООН, що до цього часу викликає низку дискусій щодо легітимності таких дій [13]. Аналогічним чином сьогодні росія обґрунтовує свою військову агресію проти України необхідністю проведення «демілітаризації», «денацифікації», «притягнення до відповідальності винних за криваві злочини на Донбасі», «захистом росії від загрози з боку країн Заходу» тощо [11], що є виключно способом юридичної маніпуляції та дискредитує концепцію міжнародного права.

У цьому зв'язку достатньо актуальною є позиція К. Амбоса, завідувача кафедри кримінального права Університету Георга Августа в Геттінгені, що вторгнення США в Ірак є грубим порушенням ст. 51 Статуту ООН, яке передбачає право на застосування сили виключно у разі самооборони. Аналогічним чином фахівець висловився і щодо дій Ізраїлю та США проти Ірану, акцентуючи увагу на мовчазній згоді світових лідерів і міжнародних організацій на військову агресію проти інших незалежних держав [14]. Як з цього приводу зауважив один із найвідоміших світових філософів та соціологів Ю. Габермас: «Не обманюймо себе: нормативний авторитет Америки лежить у руїнах» [2]. Фактично ще у 2003 році одним із найбільших носіїв демократичних цінностей та захисту прав людини було представлено майбутнім агресорам приклад вседозволеності й безкарності, що в умовах повномасштабного вторгнення проти України стримує міжнародну спільноту від належного реагування на

збройну агресію. Ще одним глобальним проблемним питанням виступає відсутність ефективних інструментів примусу до виконання зобов'язань, оскільки у більшості випадків рішення міжнародних організацій та різноманітних інституцій мають переважно рекомендаційний характер. Навіть у разі ухвалення рішення Міжнародним судом ООН чи Міжнародним кримінальним судом вони ігноруються, оскільки відсутні будь-які реальні юридичні наслідки для держав.

Наприклад, у рішенні Міжнародного суду ООН визнано винною росію у бездіяльності та не проведенні розслідувань імовірних злочинів, пов'язаних із фінансуванням тероризму на окупованих територіях Донбасу, а також щодо порушення прав кримських татар в анексованому Криму з боку правоохоронних органів країни-агресора [12]. Також у рішенні Європейського суду з прав людини 09 липня 2025 року було визнано відповідальність росії за численні порушення прав людини на території України протягом восьми років, що проявляється у протиправній поведінці російських збройних сил та окупаційних адміністрацій, військових атаках, позасудових стратах, катуваннях, незаконних і свавільних затриманнях, переслідуванні журналістів, депортації українських дітей тощо [7]. Варто зауважити, що рішення Європейського суду з прав людини є більш рішучим та жорсткішим, порівняно зі змістом рішення Міжнародного суду ООН. Проте, у зв'язку із відсутністю жорстких механізмів контролю за виконанням рішення та притягнення винних осіб до відповідальності за порушення прав людини лише знищується довіра до міжнародного права та будь-яких форм безпекового співробітництва. Окрему увагу варто звернути на відсутність політичної волі на реальне застосування механізмів колективної безпеки, у випадку провокаційних дій, стосовно країн Організації Північноатлантичного договору (далі – НАТО). Наприклад, у вересні 2024 році росія вчергове порушила повітряний простір країн-членів НАТО, а саме було допущено входження безпілотних літальних апаратів на території Румунії та Латвії [7]. 10 та 28 липня 2025 року російські безпілотники також порушили повітряний простір Литви. Проте, єдиною відповіддю офіційного представництва НАТО залишається лише: «Ми уважно стежимо за ситуацією» [4]. НАТО обрало стратегію вважати, що це було випадковістю і явно не є приводом для початку війни. Але не реагувати на подібні провокації теж не дуже раціонально, і лише додає відчуття загальної слабкості системи колективної без-

пеки.[17]. З цього випливає, що реалізація міжнародно-правових механізмів безпекового співробітництва держав у рамках НАТО є неефективним, оскільки в його основу покладено політичні домовленості та залежність від суб'єктивної оцінки загроз з боку інших учасників. Фактично механізми колективної безпеки є застарілими та неадекватними до сучасних форм конфліктів.

І наостанок варто зауважити, що для сучасних безпекових викликів є притаманним нетрадиційний характер, оскільки акти агресії можуть проявлятися у формі дезінформації, проведенні інформаційних кампаній, кібератак тощо. Міжнародне право у сьогодинньому виді фактично не містить положень, якими закріплено норми і процедури протидії такій категорії загроз, що ускладнюється відсутністю механізмів та юрисдикції встановлення відповідальності. У той же час, країнами-агресорами активно використовуються такі прогалини у міжнародному праві, надаючи перевагу юридично невизначеним формам впливу. Враховуючи те, що здійснення кібератак на інформаційну інфраструктуру інших держав не підпадає під дію чинних міжнародно-правових актів про військові конфлікти, такі діяння фактично залишаються безкарними [15].

Висновки. За результатами проведеного аналізу недоліків у функціонуванні існуючих міжнародно-правових механізмів безпекового співробітництва можливо зробити висновок, що має місце фрагментарність нормативно-правової бази, політизованість процесу ухвалення рішень, відсутність ефективних інструментів контролю за дотриманням норм міжнародного права, а також невідповідність існуючої системи світового порядку викликам сьогодення. Повномасштабне вторгнення проти України фактично «оголило» численні недоліки у функціонуванні системи колективної безпеки, поставивши під сумнів реальну здатність міжнародної спільноти до ефективного реагування на порушення міжнародного правопорядку. З огляду на це, життєво необхідним для міжнародної спільноти є здійснення перегляду статусу, ролі та повноважень постійних членів Ради Безпеки ООН, у тому числі й щодо позбавлення чи обмеження використання права вето у випадку відкритої агресії проти незалежних держав, а також посилення авторитету Міжнародного суду ООН як механізму вирішення міжнародних військових конфліктів.

Окрім цього, є необхідною належна адаптація міжнародного права до реалій сьогодення, зокрема шляхом розробки нового юри-

дичного інструментарію протидії та реагування як традиційним, так і нетрадиційним формам агресії, а також забезпечення обов'язкового виконання рішень міжнародних судів та організацій. За відсутності ґрунтовних реформ глобальна система співпраці у безпековій сфері залишиться лише оболонкою, що існує виключно на папері, оскільки в умовах сьогодення вона є вразливою для політичних

маніпуляцій, збройних викликів, несучи загрозу як окремим державам, так і світовій спільноті в цілому. Виключно системне оновлення міжнародно-правових засад безпекового співробітництва сприятиме зміцненню глобальної безпеки, забезпеченню захисту національних інтересів України, а також закладенню основи для формування стабільного і безпечного світопорядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буряченко О.В. Криза міжнародної системи безпеки: неспроможність Ради Безпеки ООН. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Вип. 2 (68). 2023. С. 22-36.
2. Гайн М. Війна в Іраку: брехня та порушення міжнародного права.
3. У фокусі. URL: <https://www.dw.com/uk/vijna-v-iraku-brejna-ssa-ta-porusenna-miznarodnogo-prava/a-65048573>. (дата звернення: 29.07.2025).
4. Дужич Л. Забезпечення міжнародної безпеки міжнародно-правовими засобами. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Київ, 2010. Вип. 88. Ч. 1. С. 114–115.
5. Захарченко Ю. Порушення повітряного простору Литви: НАТО запевняє у підтримці союзників. *Факти*. URL: <https://fakty.com.ua/ua/svit/20250728-porushennya-povitryanogo-prostoru-lytvu-nato-zapevnyaye-u-pidtrymci-soyuznykiv/>. (дата звернення: 29.07.2025).
6. Джорданова О.С. Діяльність Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй: проблеми застосування права вето. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Т. 31. № 2. 2020. С. 177-183. DOI: <https://doi.org/10.32838/2707-0581/2020.2-3/29>
7. Кучеренко М. Чому постійне членство Російської Федерації у Раді Безпеки ООН – велика помилка. URL: https://lb.ua/world/2022/03/23/510766_chomu_postoyne_chlenstvo_rosijskoi.html. (дата звернення: 03.09.2025).
8. Питання та відповіді – Україна та Нідерланди проти Росії. Press Unit. European court of human rights. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnkpbpcjpcglcfindmkaj/https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/press-q-a-ukraine-netherlands-russia-ukr>. (дата звернення: 29.07.2025).
9. Російські безпілотними порушили повітряний простір країн НАТО. Західний Фронт. Інформаційний. URL: <https://zahidfront.com.ua/news/Rosijski-bezpilotniki-porushili-povitryanij-prostir-krayin-NATO.html>. (дата звернення: 29.07.2025).
10. Росія – не член Радбезу ООН. Її «вступ» у 1991 році фальсифікувати. Україна підняла це питання. *Європейська правда*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Lr4gNzBSLvE>. (дата звернення: 03.09.2025).
11. Чехович Т. В. Забезпечення міжнародної безпеки міжнародно-правовими засобами, Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. 2013. № 1. С. 277-283.
12. Як кремль змінював цілі війни проти України. Центр протидії дезінформації. URL: <https://cpd.gov.ua/main/yak-kremel-zminyuvav-czili-vijny-proty-ukrayiny/>. (дата звернення: 03.09.2025).
13. Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russian Federation): Judgment of 31 January 2024. URL: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/166/166-20240131-jud-01-00-bi.pdf>. (дата звернення: 29.07.2025).
14. H.J.Res.114 - Authorization for Use of Military Force Against Iraq Resolution of 2002. URL: <https://www.congress.gov/bill/107th-congress/house-joint-resolution/114>. (дата звернення: 03.09.2025).
15. Reiber S. Dieser Angriff war klar völkerrechtswidrig. URL: <https://www.spiegel.de/ausland/israel-und-iran-dieser-angriff-war-klar-voelkerrechtswidrig-sagt-rechtsprofessor-kai-ambos-a-31b7047b-1be4-413b-af0d-152688941c61>. (дата звернення: 29.07.2025).
16. Skochylyas L. Crisis of International Law: Types, Levels, Spheres and Approaches to Classification. URL: https://www.researchgate.net/publication/393006294_CRISIS_OF_INTERNATIONAL_LAW_TYPES_LEVELS_SPHERES_AND_APPROACHES_TO_CLASSIFICATION. (дата звернення: 28.07.2025).
17. Statement by the President of the Security Council. 6 May 2022. URL: <https://docs.un.org/en/S/PRST/2022/3>. (дата звернення: 25.07.2025). Росія перевіряє НАТО на «межі дозволеного». Яких дій у відповідь можемо очікувати? 08.01.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3810319-rosia-perevirae-nato-na-mezi-dozvolenogo-akih-dij-u-vidpovid-mozemo-osikuvati.html> (дата звернення: 07.09.2025).
18. Russia tests NATO at the "limits of what is permissible". What actions can we expect in response? 08.01.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3810319-rosia-perevirae-nato-na-mezi-dozvolenogo-akih-dij-u-vidpovid-mozemo-osikuvati.html> (дата звернення: 07.09.2025).
19. Гладенко О. М. Реформування механізму Ради Безпеки ООН крізь призму війни між Російською Федерацією та Україною. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2022. Вип. 1. С. 10-14. DOI 10.32999/ksu2307-8049/2022-1-2
20. Гнатків В. Основні напрями вдосконалення міжнародної безпекової політики в контексті російсько-української війни. *Public policy, governance and communications in the EU member states and kandidat countries : post-conference monograph* / [V. Burksiene та ін. ; ген. вид. Г. Рябцева, В. Тертичка] ; Національний університет «Києво-Могилянська академія» [та ін.]. Київ : НАУКМА, 2023. С. 169-185.
21. Льницька У. В. Гуманітарна політика та механізм цивільного захисту у безпекових стратегіях Європейського Союзу: український вимір в умовах російсько-української війни. *Політикус*. 2024. Вип. 5. С. 159-164. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-5.22>

22. Каляев А. О. Концептуальні засади воєнної політики в контексті реалізації стратегії національної безпеки України. *Ефективність державного управління*. 2020. Вип. 4 (65). Ч. 1 С. 27-42. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.65.2020.226419>

23. Цебенко О., Шумська М.-Т. Ключові виклики та загрози розвитку ініціативи ЄС «Східне партнерство». *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2023. № 2. С. 62-77. DOI: 10.29038/2524-2679-2023-02-62-77

24. Семенець-Орлова І. А., Щур Н. О. Проблемні питання державного регулювання цивільного захисту: світовий досвід та Україна. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2023. Вип. 36. С. 130-134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/puau_2023_36_26

25. Горovenko С. А. Формування системи «договірної безпеки» України як складова сучасної архітектури міжнародного миру й безпеки євроатлантичного регіону. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С. 756-760. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.124>

26. Демчишак Р. Б. Польсько-українські відносини у період повномасштабної фази російсько-української війни: безпековий аспект. *Політикус*. 2024. Вип. 5. С. 147-153. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/polit_2024_5_22

27. Іванчик М. Роль міжнародних організацій у системі безпеки країн регіону. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2014. Вип. 2. С. 200-206. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gpuis_2014_2_20

Стаття надійшла до редакції 12.10.2025
Стаття рекомендована до друку 29.11.2025

Переглянуто 15.11.2025.
Опубліковано 30.12.2025

V. O. GRICHANICHENKO

PhD student, Faculty of Law

E-mail: vhrichanichenko96@icloud.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3829-7321>

V. N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv, 61022, Svobody square, 4

INTERNATIONAL LEGAL SECURITY MECHANISMS IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY GLOBAL CHALLENGES

ANNOTATION. The article examines the current problems of the functioning of international legal mechanisms of security cooperation in the context of today's global challenges, in particular through the prism of the ongoing full-scale armed aggression against Ukraine. Attention is drawn to the key challenges of the modern international security system, which are manifested in the abuse of the veto right by permanent members of the UN Security Council, the selectivity of compliance with the provisions of international law, the lack of effective mechanisms for resolving military conflicts and bringing perpetrators to justice, which has led to a crisis in the modern institutional capacity of international entities for ensuring security and peace. The presence of functional limitations of the UN Security Council is established, which is associated with structural shortcomings of the decision-making mechanism, including the predominance of the interests of individual states over the key principles of global security and international peace.

The focus is on the inability of the modern system of security cooperation to fully guarantee peace and stability in the world, which is associated with the inability to use political, legal and military-technical instruments. It is noted that the example of full-scale aggression against Ukraine only emphasized the critical inability of the international community to respond to threats to peace and security, especially in cases where the military attack was carried out by a country that has undertaken to protect such peace. It is established that there is excessive political involvement in the decision-making process within international organizations, which prevents the formation of effective mechanisms for countering violations of international law. It is noted that there are actually no real mechanisms for enforcing the decisions of international judicial institutions, since even the decisions of the International Court of Justice and the European Court of Human Rights are not binding, especially when there is no political will to implement them. It has been established that in the conditions of the modern security situation there is a need for a comprehensive review of approaches to ensuring peace and security, including in the context of the abolition or real restriction of Russia's veto right in conditions of armed aggression and mass violations of human rights.

KEYWORDS: *international security, international law, international legal mechanisms of security cooperation, global threats, failure of the international collective security system, UN Security Council, reform of the international security and peace system.*

REFERENCES

1. Buryachenko O.V. The crisis of the international security system: the failure of the UN Security Council. Scientific works of the Interregional Academy of Personnel Management. Issue 2 (68). 2023. P. 22-36. (in Ukrainian).
2. Hain M. The war in Iraq: lies and violations of international law. In focus. URL: <https://www.dw.com/uk/vijna-v-iraku-breghna-ssa-ta-porusenna-miznarodnogo-prava/a-65048573>. (date of access: 07/29/2025). (in Ukrainian).
3. In focus. URL: <https://www.dw.com/uk/vijna-v-iraku-breghna-ssa-ta-porusenna-miznarodnogo-prava/a-65048573>. (accessed: 29.07.2025) (in Ukrainian)
4. Duzhych L. Ensuring international security by international legal means. Current problems of international relations. K., 2010. Issue 88. Part 1. P. 114–115. (in Ukrainian).
5. Zakharchenko Y. Violation of Lithuanian airspace: NATO assures support of allies. Facts. URL: <https://fakty.com.ua/ua/svit/20250728-porushennya-povitryanogo-prostoru-lytvynato-zapevnyaye-u-pidtrymci-soyuznykiv/>. (date of access: 07/29/2025). (in Ukrainian).

6. Jordanova O.E. Activities of the United Nations Security Council: problems of using the veto right. Scholarly notes of the V.I. Vernadsky TNU. Vol. 31. No. 2. 2020. P. 177-183. DOI: <https://doi.org/10.32838/2707-0581/2020.2-3/29> (in Ukrainian).
7. Kucherenko M. Why the permanent membership of the Russian Federation in the UN Security Council is a big mistake. URL: https://lb.ua/world/2022/03/23/510766_chomu_postiynne_chlenstvo_rosiyskoi.html. (access date: 03.09.2025). (in Ukrainian).
8. Questions and answers – Ukraine and the Netherlands against Russia. Press Unit. European court of human rights. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/press-q-a-ukraine-netherlands-russia-ukr.> (access date: 29.07.2025).
9. Russian drones violated the airspace of NATO countries. Western Front. Information. URL: <https://zahidfront.com.ua/news/Rosijski-bezpilotniki-porushili-povitryanij-prostir-krayin-NATO.html>. (access date: 07/29/2025). (in Ukrainian).
10. Russia is not a member of the UN Security Council. Its “entry” in 1991 was falsified. Ukraine raised this issue. *European Truth*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Lr4gNzBSLvE>. (access date: 09/03/2025). (in Ukrainian).
11. Chekhovych T. V. Ensuring international security by international legal means, *Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*. 2013. No. 1. P. 277-283. (in Ukrainian).
12. How the Kremlin changed the goals of the war against Ukraine. Center for Countering Disinformation. URL: <https://cpd.gov.ua/main/yak-kreml-zminyuvav-czili-vijny-proty-ukrayiny/>. (access date: 09/03/2025). (in Ukrainian).
13. Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russian Federation): Judgment of 31 January 2024. URL: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/166/166-20240131-jud-01-00-bi.pdf>. (date of application: 29.07.2025).
14. H.J.Res.114 - Authorization for Use of Military Force Against Iraq Resolution of 2002. URL: <https://www.congress.gov/bill/107th-congress/house-joint-resolution/114>. (date of application: 03.09.2025).
15. Reiber S. Dieser Angriff war klar völkerrechtswidrig. URL: <https://www.spiegel.de/ausland/israel-und-iran-dieser-angriff-war-klar-voelkerrechtswidrig-sagt-rechtsprofessor-kai-ambos-a-31b7047b-1be4-413b-af0d-152688941c61>. (accessed: 29.07.2025).
16. Skochylyas L. Crisis of International Law: Types, Levels, Spheres and Approaches to Classification. URL: https://www.researchgate.net/publication/393006294_CRISIS_OF_INTERNATIONAL_LAW_TYPES_LEVELS_SPHERES_AND_APPROACHES_TO_CLASSIFICATION. (accessed: 28.07.2025).
17. Statement by the President of the Security Council. 6 May 2022. URL: <https://docs.un.org/en/S/PRST/2022/3>. (access date: 25.07.2025).
18. Russia tests NATO at the "limits of what is permissible". What actions can we expect in response? 08.01.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3810319-rosia-perevirae-nato-na-mezi-dozvolenogo-akih-dij-u-vidpovid-mozemo-ocikuvati.html> (access date: 07.09.2025). (in Ukrainian).
19. Gladenko O. M. Reforming the UN Security Council mechanism through the prism of the war between the Russian Federation and Ukraine. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Legal Sciences*. 2022. Issue 1. P. 10-14. DOI 10.32999/ksu2307-8049/2022-1-2 (in Ukrainian).
20. Hnatkiv V. Main directions of improving international security policy in the context of the Russian-Ukrainian war. *Public policy, governance and communications in the EU member states and candidate countries : post-conference monograph* / [V. Burksiene et al. ; gen. ed. G. Ryabtseva, V. Tertychka] ; National University "Kyiv-Mohyla Academy" [et al.]. – Kyiv: NaUKMA, 2023. – P. 169-185. (in Ukrainian).
21. Ilnytska U. V. Humanitarian policy and the mechanism of civil protection in the security strategies of the European Union: the Ukrainian dimension in the context of the Russian-Ukrainian war. *Politikus*. 2024. Issue 5. P. 159-164. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-5.22> (in Ukrainian).
22. Kalyaev A.O. Conceptual principles of military policy in the context of implementing the national security strategy of Ukraine. *Effectiveness of public administration*. 2020. Issue 4 (65). Part 1 P.27-42. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.65.2020.226419> (in Ukrainian).
23. Tsebenko O., Shumska M.-T. Key challenges and threats to the development of the EU initiative "Eastern Partnership". *International relations, public communications and regional studies*. 2023. No. 2. P. 62-77. DOI: 10.29038/2524-2679-2023-02-62-77 (in Ukrainian).
24. Semenets-Orlova I. A., Shchur N. O. Problematic issues of state regulation of civil protection: world experience and Ukraine. *Public management and administration in Ukraine*. 2023. Issue 36. P. 130-134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/puau_2023_36_26 (in Ukrainian).
25. Gorovenko S. A. Formation of the system of "contractual security" of Ukraine as a component of the modern architecture of international peace and security of the Euro-Atlantic region. *Analytical and comparative jurisprudence*. 2024. No. 2. P. 756-760. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.124> (in Ukrainian).
26. Demchyshak R. B. Polish-Ukrainian relations during the full-scale phase of the Russian-Ukrainian war: security aspect. *Politikus*. 2024. Issue 5. P. 147 - 153. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/polit_2024_5_22 (in Ukrainian).
27. Ivantsyk M. The role of international organizations in the security system of the countries of the region. *Geopolitics of Ukraine: history and modernity*. 2014. Issue 2. P. 200-206. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gpuis_2014_2_20 (in Ukrainian).

The article was received by the editors 12.10.2025
The article is recommended for printing 29.11.2025

The article was revised 15.11.2025
This article published 30.12.2025